

TRAO ĐỔI Ý KIẾN

VỀ CHƯƠNG TRÌNH CẢI TỐ CÁC MÔN KHOA HỌC MÁC - LÊNIN

NGUYỄN VĂN VINH (*)

Trong xu thế chung của cải cách giáo dục, vài năm trở lại đây, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã thành lập nhóm biên soạn lại giáo trình các môn khoa học Mác - Lênin dành cho sinh viên đại học, cao đẳng khối không chuyên trên toàn quốc. Hai năm trở lại đây, Trung tâm bồi dưỡng lý luận Mác - Lênin cùng với nhóm làm việc của Bộ Giáo dục và Đào tạo về chương trình này đã tổ chức tập huấn cho giảng viên khối không chuyên trên toàn quốc. Mặt khác, hiện cuốn *Giáo trình* mới về các môn học này đã được xuất bản dưới tên gọi *Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin*, Bộ Giáo dục và Đào tạo (TS. Phạm Văn Sinh và GS, TS. Phạm Quang Phan - Đồng chủ biên), Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2009. Qua quá trình tập huấn và đưa vào giảng dạy, chúng tôi nhận thấy có một số vấn đề liên quan đến *Giáo trình* này cần phải trao đổi. Cũng cần nói ngay rằng, trong bài viết này, chúng tôi chưa đi sâu vào phân tích cụ thể nội dung, mà mới chỉ đưa ra một số ý kiến về hình thức khoa học và cách tổ chức kết cấu chung của *Giáo trình* này. Ai cũng hiểu một công trình khoa học nào đó trước hết *phải đảm bảo những tiêu*

chuẩn tối thiểu về logic, kết cấu của nội dung, khi các tiêu chí này chưa đạt yêu cầu thì các vấn đề khác không cần đặt ra. Chúng tôi đã có dịp trao đổi trực tiếp với hai đồng tác giả tại đợt tập huấn ở Cửa Lò (Nghệ An) hồi tháng 8 vừa qua. Mặc dù vậy, chúng tôi vẫn mong có sự phản hồi chính thức của nhóm biên soạn *Giáo trình* để thông qua trao đổi, chúng ta có được một *Giáo trình* hoàn thiện hơn. Mới đây đã có bài viết của tác giả Lê Trọng Ân (và chúng tôi chia sẻ những ý kiến này) đăng trên Tạp chí Triết học - số 10 (221) 2009; vì vậy, chúng tôi xin lược bỏ những ý kiến trùng lặp.

1. *Về chủ trương*, chúng tôi ủng hộ việc cắt giảm thời lượng cũng như sự cần thiết phải biên soạn lại một phần nội dung của các môn học (*Triết học Mác - Lênin; Kinh tế - chính trị học; Chủ nghĩa xã hội khoa học; Lịch sử Đảng và Tư tưởng Hồ Chí Minh*). Về thời lượng, trước đây, những môn này có thời gian giảng dạy thực tế là 330 tiết (đối với khối các trường không chuyên), hiện cắt xuống còn 10 tín chỉ

(*) Tiến sĩ, Trường Đại học Mỹ thuật Công nghiệp Hà Nội.

(tương đương với 225 tiết). Từ trước đến nay, vẫn có dư luận cho rằng, thời lượng cũ là quá dài đối với các môn thuộc phần giáo dục đại cương. Với mục tiêu hội nhập và tăng cường cho các môn chuyên ngành trong cấp đào tạo đại học, cao đẳng, việc cắt giảm này là cần thiết. Về nội dung các môn học, cụ thể là 3 môn: Triết học Mác - Lênin, Kinh tế chính trị học Mác - Lênin và Chủ nghĩa xã hội khoa học, cũng được co lại và biên tập lại; song, vấn đề ở đây là biên tập như thế nào? Điều quan trọng nhất khi cắt giảm về thời lượng là vẫn phải giữ được trình tự lôgic, nội dung, các nguyên lý và quy luật cơ bản của ba môn khoa học trên, điều này trong khoa học gọi là sự **tinh giản vững chắc**. Đáng tiếc là nhóm tác giả đã không hiểu được yêu cầu tối thiểu đó về mặt khoa học, cái này trong môn Cờ tướng gọi là “chưa sạch nước cản”. Vì vậy, ở 3 phần (9 chương) thể hiện ba môn học này đã bị cắt giảm một cách cơ học, tùy tiện nên ngay cả những giảng viên có chuyên môn vững cũng chẳng hiểu “đầu cua tai nheo” của môn học này là gì - chưa kể phần Triết học có 3 chương thì 2 chương trùng nhau.

2. *Tên của môn học* hiện dùng là: *Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin* (hiện nay, các giảng viên và sinh viên gọi tắt là môn *nguyên lý*), chúng tôi nhận thấy đây là sự lắp ghép gượng gạo 3 môn khoa học có đối tượng nghiên cứu tương đối độc lập với nhau. Đối tượng của Triết học là những quy luật chung nhất về sự vận động và phát triển của tự nhiên, xã hội và tư duy; vấn đề cơ bản nhất của triết học là quan hệ giữa tồn tại và tư duy; đối tượng của Kinh tế chính trị

học là những mặt chung nhất, cơ bản nhất của hệ thống quan hệ sản xuất xã hội trong mối quan hệ với lực lượng sản xuất, tức là những mối quan hệ giữa người với người được hình thành trong quá trình sản xuất, quản lý, phân phối, trao đổi và tiêu dùng của cải vật chất; nghiên cứu các quy luật kinh tế của sự hoạt động và phát triển các hình thái kinh tế trong lịch sử. Kinh tế chính trị học là ngành khoa học có tính giai cấp sâu sắc. Môn Chủ nghĩa xã hội khoa học cũng có đối tượng nghiên cứu của riêng nó. Theo C.Mác và Ph.Ăngghen, chủ nghĩa xã hội khoa học trước hết là một trào lưu tư tưởng, trên cơ sở đó xây dựng thành công chế độ xã hội. Xuất phát từ sự phân tích chế độ tư bản chủ nghĩa tại các nước phát triển nhất ở châu Âu giữa thế kỷ XIX, các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác cho rằng, tất yếu sẽ dẫn đến sự bùng nổ cách mạng xã hội nhằm xoá bỏ chủ nghĩa tư bản và chuyển lên chủ nghĩa xã hội. Việc xác định đối tượng nghiên cứu của mỗi khoa học là tiền đề cơ bản cho sự tồn tại và phát triển của mỗi khoa học. Trình tự phổ biến mang tính bắt buộc, trường quy với mỗi môn khoa học nào đó khi đưa vào giảng dạy là: Khái luận chung về môn học - tóm tắt lịch sử môn học - các nguyên lý, quy luật... Như vậy, trong trường hợp này, đối tượng, phương pháp, lịch sử của chủ nghĩa Mác - Lênin sẽ được giới thiệu, phân tích nhằm giúp người học hiểu được tính khoa học, tính chân lý, sự tiến bộ của chủ nghĩa Mác - Lênin so với các học thuyết trước đó. Chính vì sự cắt xén tùy tiện nên bản thân các tác giả đã không chỉ ra được đối tượng

của môn học (xin tham khảo thêm bài của tác giả Lê Trọng Ân). Nếu để như vậy, chúng ta sẽ thấy đây là một môn học không có đối tượng nghiên cứu cụ thể, không có phương pháp luận thống nhất và trong trường hợp này, nó không đủ tư cách trở thành một môn khoa học để có thể đưa vào giảng dạy cho cấp đại học và cao đẳng. Về mặt định danh khoa học, ai cũng biết rằng một **chủ nghĩa** nào đó là “hệ thống lý luận về chính trị, triết học, kinh tế, văn hoá, nghệ thuật thể hiện bằng quan niệm, quan điểm, lập trường, khuynh hướng, phương pháp luận, phương pháp sáng tác... do một người hay một tập thể đề xuất”... các thuật ngữ này khi chuyển sang ngôn ngữ Ấn - Âu có “hậu tố ism, isme, thí dụ. idealisme, materialism...” (Từ điển Bách khoa Việt Nam). Các môn khoa học cụ thể sẽ có vĩ tố là logie (thí dụ: Biologie, Geologie...) hoặc là các Studies (nghiên cứu), thí dụ: Vietnam studies... Trong khi đó, nếu chuyển đổi môn học này sang thuật ngữ quốc tế thì đương nhiên sẽ phải bắt đầu là tiền tố Prinsip (nguyên lý). Trong trường hợp này, cụm từ chủ nghĩa Mác - Lênin trong tên giáo trình chỉ còn giữ vai trò hỗ trợ để làm rõ nội hàm. Các nguyên lý, quy luật, định lý, định luật chỉ là các thành phần trong một lý thuyết khoa học. Như vậy, về mặt cấp độ nhận thức khoa học thì thay vì là một **chủ nghĩa**, môn học này chỉ còn là sự tập hợp không theo trình tự các nguyên lý của các khoa học khác nhau. Nếu nhóm tác giả để tên *Giáo trình* là: Chủ nghĩa Mác - Lênin, còn cụm từ “Những nguyên lý cơ bản” là phần phụ chú thì vấn đề lại khác. Đây là sự bất

cần, hoặc là thiếu hiểu biết về mặt khoa học của nhóm biên tập.

3. Về kết cấu logic của nội dung *Giáo trình, thứ nhất*, đối với môn Triết học, ai cũng biết đây là một trong những môn khoa học có lịch sử lâu dài nhất trong các khoa học; nó có vai trò là thế giới quan và phương pháp luận cho con người trong các hoạt động nhận thức và cải tạo thực tiễn, với rất nhiều những tên tuổi lớn trong lịch sử nhân loại. Môn học này vốn luôn có mặt ở tất cả các trường cao đẳng và đại học trên toàn thế giới từ xưa đến nay. Trong khi đó, ở *Giáo trình Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin* lại không thể hiện được sự khái lược cần thiết, cũng như sự tóm tắt về lịch sử của môn này. Hơn nữa, theo tinh thần của *Giáo trình* này, Triết học nói chung và Triết học Mác - Lênin nói riêng đã chính thức bị “khai tử”. Theo đó, từ nay trở đi, trên giảng đường các trường đại học và cao đẳng tại Việt Nam không còn một khoa học có tên là Triết học nữa. Cái chết tức tưởi của Triết học, tiếc thay, lại do những người đã từng là môn đệ của môn khoa học này xuống tay. *Thứ hai*, đối với môn Kinh tế chính trị học thì tình hình còn tệ hại hơn nữa, không có giới thiệu chung, không có khái luận chung, không có đối tượng và phương pháp nghiên cứu, mà đã bị cắt đầu cắt đuôi đẩy ngay người học vào phần học thuyết giá trị và học thuyết giá trị thặng dư. *Thứ ba*, một cách tương tự, môn Chủ nghĩa xã hội khoa học cũng vậy. Như vậy, chúng ta thấy rằng, với môn học này, nhóm biên soạn đã làm một cử chỉ gọi là “đoạn tuyệt với ký ức xã hội” – ký ức xã hội ở đây

được hiểu là những tri thức khoa học của loài người có được trong lịch sử phát triển. Một trong những chức năng quan trọng nhất của các trường đại học là truyền tải kỹ ức xã hội cho sinh viên.

4. Về nghiệp vụ sư phạm, Giáo trình này còn quá nhiều khiếm khuyết, chưa đủ tiêu chuẩn để đưa vào giảng dạy. *Thứ nhất*, với cách phân chia để đánh giá theo tín chỉ thì môn học này được dành cho 5 tín chỉ, trong đó, phần Triết học gồm 2 tín chỉ, hai môn còn lại gồm 3 tín chỉ. Riêng việc này đã là một sự khó khăn cho quá trình đánh giá điểm, không thể để mỗi môn trong 2 môn còn lại 1,5 tín chỉ được, vì mỗi tín chỉ là một đơn vị đánh giá tối thiểu theo quy định của cách đào tạo mới. *Thứ hai*, cần có các câu hỏi, thang điểm (theo qui ước tín chỉ) cho từng tín chỉ cụ thể. Thế nhưng, trong giáo trình mới này, chúng tôi không thấy thể hiện điều đó. Mặt khác, trong tình hình hiện tại, mới chỉ có một số trường cao đẳng và đại học chuyển đổi sang hình thức đào tạo theo tín chỉ, đa số các trường vẫn theo cách cấu tạo điểm bằng các đơn vị học trình. *Thứ ba*, với cách co chương trình lại như vậy, còn đặt ra một vấn đề khác, đó là: nguồn nhân lực giảng viên sẽ thừa ra 1/3. Từ trước đến nay, với chương trình đào tạo cũ, một nguồn nhân lực được đào tạo nhiều năm vẫn đảm bảo được quá trình đào tạo trong các trường cao đẳng và đại học. Mặt khác, nguồn nhân lực này được đào tạo theo xu hướng chuyên sâu và đã đạt được một trình độ chuyên môn vững chắc. Nếu rút ngắn chương trình lại, việc thừa giảng viên là điều đương nhiên và vẫn có thể để các giảng viên này giảng

dạy những môn mình đã được đào tạo trên cơ sở **tinh giản vững chắc** chuyên môn mình có. Nhưng hiện nay, theo chủ trương chung đã được tập huấn thì các giảng viên môn Triết học và Chủ nghĩa xã hội khoa học được tập huấn môn Kinh tế chính trị học, còn giảng viên môn Kinh tế chính trị học thì chuyển sang tập huấn Triết học. Mục tiêu mà Trung tâm bồi dưỡng lý luận Mác – Lênin đề ra là các giảng viên môn học này cần phải giảng dạy được toàn bộ chương trình. Đây là một ý tưởng *phi sư phạm nhất* mà người ta có thể tưởng tượng ra được. Theo thông lệ sư phạm, một người để giảng dạy tốt một chuyên môn đã được đào tạo chuyên sâu cho các trường đại học và cao đẳng, cần phải có 10 năm đứng trên bục mới gọi là làm chủ được chương trình. Tất nhiên, thời gian trong nghề càng lâu càng tốt, nó ứng với câu “thầy giáo già, con hát trẻ”. Vậy mà chỉ với mấy buổi tập huấn, người ta nghĩ rằng các giảng viên đã có thể giảng dạy toàn bộ chương trình thì điều đó thật là *hoang tưởng*. Như chúng tôi được biết, trong lĩnh vực khoa học Mác - Lênin, chúng ta có rất nhiều các nhà khoa học được đào tạo bài bản, đó là các giáo sư đầu ngành, không hiểu vì lý do gì mà không thấy sự có mặt của họ trong việc biên soạn một giáo trình quan trọng dành cho sinh viên cả nước.

Trên đây, chúng tôi đã trình bày một số nhận xét về *Giáo trình “Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác – Lênin”*. Chúng tôi mong nhận được ý kiến phản hồi của các đồng nghiệp để trong tương lai, chúng ta có một cuốn giáo trình tốt hơn. □